

task” of Russia in this war. **The aim and tasks.** The aim of the article is a philosophical vision of omnicide and its components as an idea and a primary task of Russia in the war against Ukraine. **Research methods.** The theoretical and methodological basis of the article consists of philosophical and general scientific research methods: the phenomenological method, the comparative method, etymological analysis makes it possible to clarify the genesis of the terms omnicide, ecocide, urbicide and others. The semantic method helps clarify the relationship between a specific concept (word) and what it symbolizes in a specific context. **Research results.** The article analyzes how various forms of destruction, in particular ecocide, urbicide, linguicide and culturicide, are manifested in modern war, and justifies the possibility of considering them as interconnected manifestations of a destructive process. It is shown that such practices go beyond the achievement of specific military-political goals and can be interpreted as those aimed at undermining the natural, social and cultural conditions of existence. In this context, the concept of “omnicide” allows us to more broadly outline the nature of the Russian Federation’s military aggression as a complex and multidimensional process of “destruction of everything” on the territory of Ukraine. **Discussion.** The problems of war and related processes and phenomena were addressed in the works of domestic and foreign scholars. The problem of omnicide and its components, in particular, urbicide in relation to the settlements of the Kherson region, was reflected in the previous publications of one of the authors. **Conclusions.** It is concluded that the concept of “omnicide,” understood as the practice of total destruction of nature and the socio-cultural environment, in combination with the idea of Russia’s “overarching task” in the war against Ukraine, opens a fundamentally new dimension for the philosophical understanding of military aggression. This perspective enables a reinterpretation of military aggression in its contemporary form.

Keywords: *omnicide, metaphysical challenge, war, ecocide, culturicide, linguicide, urbicide, dehumanization, aggression, global threats.*

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21223>

УДК 1:001.8:316.77:070.1(045)

ТЕХНО-ЕПІСТЕМОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ НОВИХ МЕДІА

Вадим Слюсар

Державний університет «Житомирська політехніка»

vadmysl@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-5593-0622>

Анотація. Статтю присвячено обґрунтуванню техно-епістемології як концептуальної основи філософського аналізу нових медіа в умовах цифрової трансформації. Розглядаються провідні підходи до розуміння техно-епістемології – від трактування технології як специфічного різновиду знання (К. Мітч, М. ван Ейк, Н. Х. Клакстон) до концепції техно-довіри (О. Фрейман) та технологізованої епістемології (М. Гетманські). Методологічну основу дослідження становлять порівняльний аналіз концепцій, соціально-епістемологічний підхід та модель порядку знань. Доводиться, що нові медіа є не нейтральними каналами передачі інформації, а конститутивними чинниками пізнавальних процесів, що трансформують критерії істинності й достовірності знання. Аналізуються алгоритмічна селекція, «платформізація» контенту та циклічний порядок знань як визначальні риси цифрового медіасередовища. Обґрунтовано, що техно-епістемологія може виступати рефлексивною методологією аналізу нових медіа, утримуючи нормативний вимір без повернення до наївного епістемологічного реалізму. Окреслено зв'язок техно-епістемологічного підходу з ширшою проблематикою філософії даних та інформації.

Ключові слова: техно-епістемологія, філософія науки, нові медіа, цифрова епоха, знання, філософія техніки, інформація, цифрова трансформація, медіареальність, достовірність знання, алгоритмічна селекція.

Вступ

Цифрова епоха, яка позначається радикальною трансформацією засобів виробництва, екстенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, а відтак і зміною соціальної ролі науки, характеризується і зрушеннями у структурі наукового знання. Виробництво та поширення знань дедалі більше залежать від технологічного та інституційного аспектів наукової діяльності. Особливо це простежується впродовж останнього десятиліття у зв'язку з утвердженням у суспільному житті практики повсюдного інструментального застосування цифрових платформ, алгоритмічних систем та технологій «штучного інтелекту». Технологічні середовища трансформують знання, отримані суб'єктом пізнання, а з тотальним використанням технологій «штучного інтелекту» і, відповідно, великих мовних моделей, створюється реальність, в якій неперевірені знання, отримані на основі алгоритмів та великих баз даних, набувають статусу «правдивих», хоча абсолютно не відповідають істині, оскільки під час генерації не

мали достатньої кількості даних, чи алгоритм передбачає «вигадання» фактів за відсутності необхідної інформації. Нові медіа постають як великі бази даних у тлумаченні Роба Кітчана, оскільки інформація в них генерується та обробляється в режимі реального часу, причому вона генерується для всієї сукупності, а не лише для вибірки. У цьому контексті нові медіа змінюють архітектуру знання, створюючи своєрідне гібридне середовище, в якому відбувається проникнення суб'єкта пізнання в інформаційну мережу, де традиційні інструменти визначення критеріїв істинності, перевірки обґрунтованості стають неефективними. У цифрову епоху роль медіа полягає не лише у збереженні та ретрансляції інформації, а й у легітимізації «достовірності» в умовах її перманентної регенерації. За цих умов суб'єкт пізнання, який досліджує медіареальність, повинен взаємодіяти із технологічним середовищем, враховуючи стан інформаційного переважання, проявлення феномену постправди, алгоритмічність селекції, сумніваючись у достовірності отриманих знань. Зазначені

трансформації мають безпосереднє відношення до ширшого кола проблем, які осмислюються у сучасній філософії даних та інформації, зокрема щодо онтологічного статусу даних і умов їх перетворення на знання в умовах цифровізації (Слюсар, Христокін і Костючков 2026). По суті дослідники фіксують зміну онтології знання.

Мета та завдання дослідження

Метою статті є обґрунтування техно-епістемології як концептуальної основи філософського аналізу нових медіа в умовах цифрової трансформації суспільства. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: по-перше, розкрити зміст поняття «техно-епістемологія» та виявити його концептуальні витоки у філософії техніки і сучасній філософії науки; по-друге, систематизувати провідні підходи до розуміння технологічного знання – від трактування технології як артефакту, діяльності та знання (К. Мітч) до концепції техно-довіри (О. Фрейман) і технологізованої епістемології (М. Гетманські); по-третє, визначити специфіку нових медіа як конститутивного чинника пізнавальних процесів у цифрову епоху; по-четверте, проаналізувати алгоритмічну селекцію, «платформізацію» контенту та циклічний порядок знань як визначальні риси сучасного медіасередовища, що трансформують епістемічні критерії істинності й достовірності знання.

Методологія дослідження

Методологічну основу дослідження становить комплекс філософських та загальнонаукових підходів і методів, зумовлених специфікою предмета вивчення. Для концептуалізації поняття «технологія» застосовується аналітичний метод К. Мітча, який виокремлює чотири виміри технологічного знання: артефакти, знання, діяльність та волю. Соціально-епістемологічний підхід, розроблений у медіазнавчих дослідженнях І. Годлера, Ц. Райха та Б. Міллера, застосовується для осмислення медіа як інститутів виробництва й легітимізації знання в умовах цифрової трансформації. Модель порядку знань К. Нойбергера та співавторів слугує аналітичним інструментом для розмежування лінійного та циклічного типів організації знання – притаманних традиційним та новим медіа відповідно. Крім того, використовуються методи порівняльного аналізу (зіставлення класичних і техно-епістемологічних підходів до знання), компаративного аналізу концепцій (О. Фрейман, М. Гетманські, М. ван Ейк) та контент-аналізу наукових джерел. Інтердисциплінарний характер дослідження зумовив залучення ресурсів філософії науки, філософії техніки, соціальних комунікацій, медіазнавства та соціальної епістемології.

Однією з перших праць, присвячених техно-епістемології, є стаття М. ван Ейка і Н. Х. Клакстона, в якій вони стверджують, що технологія має власну, унікальну епістемологію (techno-epistemology), відмінну від наукової, і пропонують використовувати Cultural-Historical Activity Theory (CHAT) для її розуміння (Eijck 2009).

О. Фрейман здійснив аналіз епістемології Інтернету речей (IoT) через призму довіри та запропонував концепцію Techno-Epistemology як новий технологічний підхід до знання; він стверджує, що етична рамка довіри є ключовою, оскільки саме вона зобов'язує формулювати та вбудовувати бажані норми й стандарти в усі інші рамки довіри для створення надійної соціально-технологічної системи. Розділ колективної монографії «Неописуване: натуралізм і нормативізм» присвячений обґрунтуванню технологізованої епістемології як особливого різновиду натуралізованої епістемології, яка досліджує, як технологічне опосередкування пізнання (інструменти, комунікаційні засоби та інформаційні технології) радикально змінює природу знання, нормативність, надійність, агентність і саму сутність пізнавального процесу в сучасному світі (Hetmański 2010). Стаття К. Нойбергера та співавторів пропонує аналітичну модель цифрової трансформації порядку знань, показуючи, як під впливом цифрових медіа епістемічні практики зазнають змін, що проявляються у гнучкості фаз, розмиванні контекстів, відкритості ролей для нових акторів та сплюсненні традиційних ієрархій (Neuberger 2023). Стаття В. Зуєва присвячена критиці традиційних підходів до визначення поняття «технологія» у сучасній філософії (Зуєв 2012). У попередніх дослідженнях автора та співавторів обґрунтовано необхідність трансформації освіти й університетів у контексті Четвертої промислової революції (Yakovleva et al. 2021), здійснено аналіз феномену постправди в сучасних медіа (Slyusar, Khrystokin and Yastrebova 2023), а також розкрито концептуальні засади філософії даних та інформації як новітніх розділів філософії науки, що постають у відповідь на цифровізацію (Слюсар, Христокін і Костючков 2026).

Результати дослідження

Поняття «техно-епістемологія» наразі лише набуває поширення у дослідницькій парадигмі філософських та поведінкових наук. Як окремих концепт він запроваджується у праці Мішеля ван Ейка та Ніколаса Хамтолта Клакстона «Переосмислення поняття технології в освіті: техно-епістемологія як риса, притаманна людській практиці» (Eijck 2009). Утім ідеї щодо утвердження нової ролі технологічного знання в пізнавальних процесах проголошувалися у філософській думці ХХ століття, особливо у філософії техніки. Також близьким за значенням є поняття «технологізована епістемологія» та «технонаука», які аналізувалися в різних філософських концепціях. Саме поняття «технологія» має різні аспекти трактування, зокрема, як показує Карл Мітч у праці «Мислення крізь технологію: шлях між інженерією та філософією», воно позначає артефакти (об'єкти), знання, діяльність та волю. Артефакти – це виявлення технології як штучних об'єктів, що мають не лише праксіологічну функціональність, а й виступають способом пізнання і структурування реальності. До них належать одяг, предмети посуду, споруди, апарати, комунальні послуги,

інструменти – як ті, що керуються вручну, так і верстати як інструменти, які не потребують людської енергії, але потребують людського керівництва, та автомати – машини, які не потребують ні людської енергії, ні безпосереднього людського керівництва (Mitcham 1994, 162). Важливою в артефакті є цільова функція, яку він виконує, навіть якщо об'єкт більше не використовується за призначенням (наприклад, літак у музеї все одно називається літаком) (Alvarado 2023). Технологія як діяльність акцентує на її здатності впливати на розум і волю через такі види діяльності як виготовлення, винахідництво, проєктування, виробництво, робота, експлуатація, технічне обслуговування.

У контексті нашого дослідження звернемо увагу на трактування технології як знання, яке відмінне від знання природи спрямованістю на вивчення артефактів як технологічних об'єктів. Технологічні знання постають як сукупність інформації та даних про технологічні об'єкти. Утім не варто зводити їх лише до технологічних об'єктів, адже вони можуть стосуватися й нетехнологічних, наприклад соціальних практик, які також піддаються технологізації. За М. Гетманськи, технологія, з одного боку, постає як застосування знання (буденного, наукового чи іншого), яке породжує й контролює людські діяльності, а з іншого – виробництво знань (Hetmański 2010, 320). Технологічне знання відрізняється від наукового наявністю нормативного компоненту, що якісно вирізняє його оцінку: критерієм оцінки є не істинність, а ефективність. Воно стосується знань технічних норм, правил і стандартів щодо речей, яких ще не існує, але які мають бути спроектовані або виготовлені (de Vries 2005, 149). Як зазначає К. Мітч, аналітичний епістемологічний аналіз технології дозволяє висувати такі розмежування, починаючи від найменш абстрактного до найбільш концептуального: сенсорні навички або техноміри; технічні максими; описові закони або технологічні правила; технологічні теорії (Mitcham 1994, 193). Це дозволяє уникнути зведення змісту поняття «технологічне знання» винятково до прикладного рівня, адже воно охоплює й теоретичні конструкти. Технологічне знання не є суто формалізованим та завершеним, воно постійно змінюється у процесі практичного застосування, коли різні навички, інструменти та ідеї комбінуються залежно від ситуації.

Саме тому четверта конотація поняття «технологія» як волі виражає його філософсько-теоретичне осмислення та інтегрує попередні три аспекти тлумачення, з відходом від суто інженерного трактування. По суті відбувається заперечення нейтральності технології, при цьому проголошується її взаємопов'язаність із прагненням до ефективності або волею до контролю. Останні, за К. Мітчем, є «історично унікальною волею, яку можна пов'язати з технологією по-новому» (Mitcham 1994, 259). Це пояснюється зміщенням акцентів у період утвердження виробництва, заснованого на науці, з уявлення про людину як про щось зразок машини з вхідними та вихідними даними на оцінку

роботи з точки зору ефективності або результативності.

У Філософському академічному словнику за редакцією В. І. Шинкарука поняття «технологія» відсутнє, натомість подано «техніка» як «форма перетворювальної людської діяльності, що історично розвивається і здійснюється відповідно до тієї чи іншої раціональної схеми з метою задоволення потреб людини, посилення її здібностей, визволення від влади чужих їй сил природи та суспільства» (Лук'янець 2002, 637). А в Короткому енциклопедичному словнику із соціальної філософії за загальною редакцією В. П. Андрущенка та М. І. Горлача термін «технологія» тлумачиться як «усвідомлена техніка людської діяльності – індивідуальної чи колективної у виробничій і невиробничій сферах, – що включає три основні відносно самостійні елементи та етапи здійснення: 1) сукупність знань про ефективні, оптимальні та раціональні способи і засоби практичного досягнення мети; 2) діяльність по застосуванню цих знань для вирішення певних практичних завдань; 3) самі технологічні процеси» (Соціальна філософія 1997, 357). Як бачимо, це визначення суголосне із поданим К. Мітчем. Загалом, аналізуючи трансформацію інтерпретації технології в науковому дискурсі останніх десятиліть, В. Зуєв зазначає, що нині відбувається відмова від розуміння її лише як знання про послідовність окремих виробничих операцій і акцентування на різних соціальних інтерпретаціях (Зуєв 2012, 33). Відтак, технологія дедалі частіше розуміється як універсальний принцип організації соціальної реальності. На основі такої дихотомії М. ван Ейк та Н. Х. Клакстон доходять висновку, що «будь-яка технологія передбачає унікальні епістемології, пов'язані з практикою, якій вона притаманна і яку вона формує» (Eijck 2009, 226).

Якісно інший підхід до проблеми техно-епістемології пропонує Орі Фрейман (Freiman 2014). Аналізуючи Інтернет речей (IoT), він вказує на труднощі сенсорного сприйняття інформації, з одного боку, та створення знань з величезних обсягів зібраних реальних вимірювань – з іншого. У рамках традиційної епістемології з орієнтацією на дихотомічний поділ знань «істина – хиба» застосовується принцип залежності в обґрунтуванні та прийнятті віри щодо їх істинності від кількості технічного знання, залишаючи поза увагою природу технологічного знання. Адже у традиційній епістемології пропонується, що умовами знання є обґрунтування, істинність та переконання, але в останні десятиліття ми спостерігаємо парадокс: не будь-яка інформація, яка відповідає цим умовам, є знанням. Враховуючи, що знання – це не лише соціальне, а й технологічне явище, О. Фрейман пропонує визначати техно-епістемологію засобом епістемологічного аналізу технологій (Freiman 2014, 10). В структурі нового епістемологічного підходу він визначає техно-епістемологію як шар, який містить у собі індивідуальну і соціальну епістемологію, а одиницями аналізу виступають індивідуальне, соціальне та технологічне (Freiman 2014, 12). Таким чином процес пізнання постає як багатовимірний, в

якому виробництво знання зумовлене когнітивними, соціальними та технологічними факторами.

Однією з ключових проблем, яка визначає характер пізнавальної діяльності, є довіра, притаманна лише людським якостям, що унеможлиблює встановлення на її основі відносин між людиною та нелюдськими агентами. Особливо це питання актуалізувалося з широким використанням великих мовних моделей, оскільки відповідь на поставлене питання залежить і від якості алгоритмів програми по роботі з даними, і від самих баз великих даних, які зазнають перманентних динамічних змін. З одного боку, акцент у цьому питанні можна змістити на довіру до людей, які створюють відповідні технології. З іншого, – не можна залишати поза увагою проблему здатності оцінити, чи є довіра, яку ми висловлюємо таким технологіям, обґрунтованою (Alvarado 2023). Водночас актуалізується проблема нормативних очікувань, тобто впевненості, що інформація буде передаватися у визначеній стандартизованій формі. О. Фрейман вважає, що «відносини техно-довіри можуть формуватися між двома неморальними агентами, а також між неморальними та моральними агентами. Це можливо лише тоді, коли епістемічний агент, людський чи ні, очікує, що інформація буде надана у певних формах, і на його ставлення впливає отримана інформація» (Freiman 2014, 15). Проблема техно-довіри вже передбачає не лише довіру людини щодо отриманої від артефактів інформації, а й довіри технічних пристроїв один до одного через різні стандарти та протоколи, прописані людьми.

На думку Марека Гетманьски, техно-епістемологія (він вживає термін «технологізована епістемологія») вирішує аналогічні до традиційної проблеми: невизначеність, ненадійність, хибність. Але перед нею постають якісно інші завдання: «надати теоретичний опис когнітивних явищ (особливо опосередкованих когнітивних явищ) та оцінку культурних змін, яким дедалі більше піддаються людське пізнання та знання» (Hetmański 2010). На основі цього здійснюється нормативне прогнозування щодо розвитку знання, яке є нейтральним, об'єктивним та здатним до самокорекції, але нормативність полягає не стільки в дотриманні епістемічних правил, скільки у здатності здійснювати ціннісно орієнтований епістемологічний аналіз (Hetmański 2010, 315). Технологізована епістемологія у такому контексті постає вже як рефлексивна методологія.

Дослідження розвитку нових медіа у цифрову епоху логічно потребує здійснення техно-епістемологічного аналізу, адже вони, з одного боку, є каналами передачі інформації, а з іншого – чинниками пізнавальних процесів. Нині медіасередовище змінює й природу знання, а також способи його формування. Дослідники І. Годлер, Ц. Райх та Б. Міллер вказують на необхідність визначення теоретичної основи медіазнань, яка б виправила ігнорування істини та доказів у науках, об'єктом яких є соціальні комунікації. Основними завданнями для неї вони визначають допомогу в критиці щодо достовірності інформації (передусім у

контексті «фейкових новин»), подолання розбіжностей між теоретиками та практиками щодо процесу з'ясування фактів у журналістиці, ґрунтування на емпіричних даних, ефективне застосування існуючих філософських уявлень про знання, урахування соціального контексту створення знань, встановлення стандартів для з'ясування фактів та розгляд створення й споживання журналістських знань з технологічних джерел, наприклад алгоритмів та великих даних (Godler 2020, 216). Сучасні інформаційні технології, зазначає М. Гетманьски, «дозволяють взаємне та повторне кодування будь-якого можливого стану матерії чи енергії, з яким люди мають справу у фізичному світі» (Hetmański 2010, 325). Це означає, що нові медіа є не просто технічними заміниками попередніх форм комунікації, а якісно новим середовищем, в якому трансформуються попередні комунікативні практики. У цьому сенсі нові медіа можуть бути осмислені і як великі дані у розумінні Роба Кітчана – системи, що генерують та обробляють інформацію в режимі реального часу для всієї сукупності, а не лише для вибірки, – що ставить перед філософією інформації принципові питання щодо онтологічного статусу цих даних і умов їх перетворення на знання (Слюсар, Христокін, Костючков 2026). Більше того, така технологізована комунікація, яка тоталізується в різних способах виконання повсякденних дій, перетворює мережеву комунікацію на основі платформ нових медіа на універсальну форму сучасної цивілізації. Вони не виступають нейтральними посередниками, адже через них структурується інформаційний потік відповідним порядком, що дозволяє знанню набувати якісно іншого виміру. У ньому формування нових знань та їх трансляція визначається алгоритмічними процесами, логіками платформи, режимами видимості, які функціонують у цифровому середовищі. При цьому як наукове, так і повсякденне пізнання стає ефективнішим, але водночас породжується специфічний рівень медіавикривлень, які викликають недовіру.

Проблема полягає у тому, що медіаконтент, який створюється на цифрових платформах, презентує неіснуючі та уявні світи, тобто медіареальність не є відображенням дійсності, а є сконструйованою через алгоритмічну селекцію, персоналізовані стрічки новин, генерований контент. У процесі формування знань беруть участь як професіонали (розробники технологій та журналісти), так і «непрофесіонали» – аудиторія. Але переважна більшість журналістів та аудиторії не володіють знаннями про принципи дії конкретної технології, споживаючи вже результати її застосування. Також можливості застосування принципу прозорості у журналістській практиці у роботі з фактами призводять до появи знань або напівзнань у формі вражень, при цьому цифрові технології, по суті, зміщують увагу журналістів з прихованих фактів на пошук закономірностей у відкритих та доступних (великих) даних (Godler 2020, 221). Як зазначає Л. Серафіні, у цифрову епоху відбувається «платформізація» інформації,

яка підпорядковує журналістські наративи тим самим принципам, що регулюють поширення іншого контенту в мережі, а споживання інформації через алгоритмічні фільтри виявляє залежність від вибіркового впливу контенту (Serafini 2023, 4). Це сприяє появі «інформаційних бульбашок», що змінює форми журналістських текстів, орієнтованих переважно на привертання уваги аудиторії та максимізацію взаємодії з нею з базовою метою збільшення доходів. У цьому випадку для дослідника нових медіа актуалізується проблема їх оцінки передусім за критерієм практичної дієвості. Для її розв'язання перед науковцями постає завдання розробки нових методологічних підходів до аналізу медіареальності, які міститимуть комплексний аналіз взаємодії алгоритмів та залучених осіб у соціокультурному контексті.

Німецькі вчені К. Нойбергер, А. Барч, Р. Фреліх, Т. Ганіч, К. Райнеманн та Й. Шиндлер пропонують підхід на основі моделі порядку знань, основними елементами якого є епістемічні практики, засновані на твердженні, що нині медіа стали займати важливу роль посередницьких установ у порядку знань сучасних суспільств. Модель містить чотири виміри порядку знань у взаємозв'язку з епістемічними практиками: процеси знання (включають специфічні практики для кожної фази генерування, перевірки, розповсюдження та привласнення знань); кілька контекстів знань з різними стандартами прийнятих практик (медіа інтегрують фрагментовані галузі знань); ієрархії знань між цими контекстами (в умовах втрати наукою монополії на виробництво знань медіа також втрачають свій епістемічний авторитет); та набір ролей, пов'язаних зі знаннями, що легітимізують акторів для виконання певних практик (Neuberger 2023, 185–187). Також автори виокремлюють два типи порядку знань – лінійний, притаманний передусім традиційним медіа, та циклічний – цифровим. Відмінність полягає у чіткості вираження структурних компонентів у першому типі і відносно невпорядкованості структури в другому. Тобто з утвердженням цифрової епохи знання, що передаються ЗМІ як новини, вже не є кінцевим та незмінним продуктом, а частиною процесів постійної (повторної) перевірки, (повторного) розподілу та (повторного) привласнення різними суб'єктами, чиї процеси знання відбуваються одночасно та без фіксованого кінця (Neuberger 2023, 189). За цих умов редакційні процеси формування знань на цифрових медіаплатформах стають відкритими як для алгоритмів, так і для зворотної дії аудиторії, що передбачає автоматизацію процесів та залучення до участі значної кількості акторів. Технології алгоритмізації простежуються і на етапі добування знань через моніторинг новин, і при їх верифікації, створенні та поширенні новин, визначенні кількісних та якісних показників охопленої аудиторії. З тотальним утвердженням нових медіа та технологій цифрових медіа можна констатувати зміну епістемічних практик генерування, перевірки, розповсюдження та привласнення знань. Самі ж медіа функціонують як динамічні, багаторівневі

системи виробництва знань, які характеризуються процесуальністю, відкритістю, безперервними трансформаціями.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє встановити, що техно-епістемологія постає як самостійний напрям сучасної філософії науки, що долає обмеження класичної тріади «обґрунтування – істинність – переконання» й інтегрує індивідуальний, соціальний та технологічний виміри пізнавального процесу. Технологічне знання принципово відрізняється від наукового наявністю нормативного компоненту, критерієм оцінки якого є не істинність, а ефективність.

Нові медіа не є нейтральними каналами передачі інформації. Вони функціонують як конститутивні чинники пізнавальних процесів, що формують архітектуру знання через алгоритмічну селекцію, «платформізацію» контенту та механізми персоналізації інформаційного потоку. За таких умов медіареальність не відображає дійсність, а конструює її, унеможливаючи застосування традиційних кореспондентних критеріїв істини.

Перехід від лінійного до циклічного порядку знань, притаманний цифровим медіа, радикально трансформує епістемічні практики генерування, верифікації, поширення та привласнення знань. Знання втрачає статус завершеного продукту і набуває характеру процесуального, відкритого, постійно переосмислюваного конструкту, що актуалізує проблему техно-довіри як нової епістемологічної категорії.

В умовах тотального поширення алгоритмічних технологій та великих мовних моделей дослідження нових медіа потребує розробки нових методологічних підходів, що здійснюватимуть комплексний аналіз взаємодії технологічних систем, журналістських практик та аудиторії у широкому соціокультурному контексті. Техно-епістемологія може виступати рефлексивною методологією для такого аналізу, утримуючи нормативний вимір без повернення до наївного епістемологічного реалізму. Перспективним напрямом подальших досліджень є поглиблений аналіз взаємозв'язку між техно-епістемологічним підходом та концептуальними засадами філософії даних та інформації, зокрема щодо умов перетворення масивів медіаданих на знання в умовах алгоритмічного посередництва.

Список літератури

- Зуєв В. М. Поняття технології у новітньому філософському дискурсі. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. № 1. С. 30–34.
- Лук'янець В. Техніка. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 637.
- Слюсар В., Христокін Г., Костючков С. Сучасні філософські концепції науки: філософія даних та інформації. Культурологічний альманах. 2026. Вип. 1 (17). С. 24–32.
- Соціальна філософія. Короткий енциклопедичний словник / заг. ред. і уклад. В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. Харків: ВМП «Рубікон», 1997. 400 с.
- Alvarado R. AI as an Epistemic Technology. *Science and Engineering Ethics*. 2023. Vol. 29. Art. 32. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11948-023-00451-3>.

6. de Vries M. The Nature of Technological Knowledge: Philosophical Reflections and Educational Consequences. *International Journal of Technology and Design Education*. 2005. Vol. 15. P. 149–154. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10798-004-3616-3>.

7. Eijck M. van, Claxton N. H. Rethinking the Notion of Technology in Education: Techno-Epistemology as a Feature Inherent to Human Praxis. *Science Education*. 2009. Vol. 93. P. 218–232. DOI: <https://doi.org/10.1002/sce.20308>.

8. Freiman O. Towards the Epistemology of the Internet of Things: Techno-Epistemology and Ethical Considerations Through the Prism of Trust. *International Review of Information Ethics*. 2014. Vol. 22. P. 10–18.

9. Godler Y., Reich Z., Miller B. Social Epistemology as a New Paradigm for Journalism and Media Studies. *New Media & Society*. 2020. Vol. 22, Iss. 2. P. 213–229. DOI: <https://doi.org/10.1177/1461444819856922>.

10. Hetmański M. Technologised Epistemology. Beyond Description: Naturalism and Normativity / edited by M. Miłkowski, K. Talmont-Kaminski. Milton Keynes : College Publications, 2010. P. 313–327.

11. Mitcham C. Thinking through Technology: The Path between Engineering and Philosophy. Chicago : University of Chicago Press, 1994. 397 p.

12. The Digital Transformation of Knowledge Order: A Model for the Analysis of the Epistemic Crisis / C. Neuberger, A. Bartsch, R. Fröhlich, T. Hanitzsch, C. Reinemann, J. Schindler. *Annals of the International Communication Association*. 2023. Vol. 47, Iss. 2. P. 180–201. DOI: <https://doi.org/10.1080/23808985.2023.2169950>.

13. Serafini L. The Old-New Epistemology of Digital Journalism: How Algorithms and Filter Bubbles Are (Re)Creating Modern Metanarratives. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2023. Vol. 10. Art. 395. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01905-6>.

14. Slyusar V. M., Khrystokin G. V., Yastrebova A. O. Is Dialogue Possible in the Post-Truth Era? Media Philosophy and Social and Communication Studies. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences*. 2023. № 1 (93). P. 29–40. DOI: [https://doi.org/10.35433/philosophicalsciences.1\(93\).2023.29-40](https://doi.org/10.35433/philosophicalsciences.1(93).2023.29-40)

15. New Trends in Scientific and Technological Revolution (STR) and Transformation of Science and Education Systems in the Paradigm of Sustainable Development / O. Yakovleva, V. Slyusar, O. Kushnir, A. Sabovchuk. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 277. Art. 06006. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127706006>.

References

1. Zuiiev, V. M. 2012. "Poniattia tekhnolohii u novitnomu filosofskomu dyskursi" ["The Concept of Technology in the Latest Philosophical Discourse"]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut»*. *Filosofia. Psykholohia. Pedahohika* 1: 30–34.

2. Lukianets, V. 2002. "Tekhnika" ["Technology"]. In *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary]*, edited by V. I. Shynkaruk, 637. Kyiv: Abrys.

3. Sliusar, V., H. Khrystokin, and S. Kostyuchkov. 2026. "Suchasni filosofski kontseptsii nauky: filosofia danykh ta

informatsii" ["Modern Philosophical Concepts of Science: Philosophy of Data and Information"]. *Kulturolohichniy almanakh* 1 (17): 24–32.

4. Sotsialna filosofia. *Korotkyi entsyklopedychnyi slovnyk [Social Philosophy: A Concise Encyclopedic Dictionary]*. 1997. Edited and compiled by V. P. Andrushchenko and M. I. Horlach. Kharkiv: VMP «Rubikon».

5. Alvarado, Rafael. 2023. "AI as an Epistemic Technology." *Science and Engineering Ethics* 29: article 32. <https://doi.org/10.1007/s11948-023-00451-3>.

6. de Vries, Marc. 2005. "The Nature of Technological Knowledge: Philosophical Reflections and Educational Consequences." *International Journal of Technology and Design Education* 15: 149–154. <https://doi.org/10.1007/s10798-004-3616-3>.

7. Eijck, Michiel van, and Nicholas H. Claxton. 2009. "Rethinking the Notion of Technology in Education: Techno-Epistemology as a Feature Inherent to Human Praxis." *Science Education* 93: 218–232. <https://doi.org/10.1002/sce.20308>.

8. Freiman, Ori. 2014. "Towards the Epistemology of the Internet of Things: Techno-Epistemology and Ethical Considerations through the Prism of Trust." *International Review of Information Ethics* 22: 10–18.

9. Godler, Yigal, Zvi Reich, and Boaz Miller. 2020. "Social Epistemology as a New Paradigm for Journalism and Media Studies." *New Media & Society* 22 (2): 213–229. <https://doi.org/10.1177/1461444819856922>.

10. Hetmański, Marek. 2010. "Technologised Epistemology." In *Beyond Description: Naturalism and Normativity*, edited by Marcin Miłkowski and Konrad Talmont-Kaminski, 313–327. Milton Keynes: College Publications.

11. Mitcham, Carl. 1994. *Thinking through Technology: The Path between Engineering and Philosophy*. Chicago: University of Chicago Press.

12. Neuberger, Christoph, Anne Bartsch, Romy Fröhlich, Thomas Hanitzsch, Carsten Reinemann, and Johanna Schindler. 2023. "The Digital Transformation of Knowledge Order: A Model for the Analysis of the Epistemic Crisis." *Annals of the International Communication Association* 47 (2): 180–201. <https://doi.org/10.1080/23808985.2023.2169950>.

13. Serafini, Luca. 2023. "The Old-New Epistemology of Digital Journalism: How Algorithms and Filter Bubbles Are (Re)Creating Modern Metanarratives." *Humanities and Social Sciences Communications* 10: article 395. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01905-6>.

14. Sliusar, Vadym, Hennadii Khrystokin, and Alina Yastrebova. 2023. "Is Dialogue Possible in the Post-Truth Era? Media Philosophy and Social and Communication Studies." *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences* 1 (93): 29–40. [https://doi.org/10.35433/philosophicalsciences.1\(93\).2023.29-40](https://doi.org/10.35433/philosophicalsciences.1(93).2023.29-40)

15. Yakovleva, Olena, Vadym Slyusar, Oksana Kushnir, and Andrii Sabovchuk. 2021. "New Trends in Scientific and Technological Revolution (STR) and Transformation of Science and Education Systems in the Paradigm of Sustainable Development." *E3S Web of Conferences* 277: article 06006. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127706006>.

Vadym Slyusar

TECHNO-EPISTEMOLOGY IN CONTEMPORARY PHILOSOPHY OF SCIENCE: CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR THE ANALYSIS OF NEW MEDIA

Introduction. The digital era is marked by radical transformations in the means of knowledge production and dissemination, driven by the pervasive application of digital platforms, algorithmic systems, and artificial intelligence technologies. In this context, new media emerge as large-scale databases where information is generated and processed in real time for entire populations rather than selected samples. These shifts alter the very architecture of knowledge, creating a hybrid informational environment in which traditional criteria of truth and justification become increasingly ineffective. These transformations are directly related to the broader questions addressed in contemporary philosophy of data and information concerning the ontological status of data and the conditions for their conversion into knowledge under digitalization. **The aim and tasks.** The aim of the article is to substantiate techno-epistemology as a conceptual framework for the philosophical analysis of new media under conditions of digital transformation. The tasks are: to clarify the content of the concept of «techno-epistemology» and its theoretical origins in the philosophy of technology and philosophy of science; to systematize leading approaches to technological knowledge – from Carl Mitcham's fourfold typology to Ori Freiman's concept of techno-trust and Marek Hetmański's technologised epistemology; to determine the specific role of new media as constitutive factors of cognitive processes; and to analyse algorithmic selection, platformisation of content, and cyclic knowledge order as defining features of the contemporary media environment. **Research methods.** The study employs comparative analysis of competing epistemological

concepts and an interdisciplinary synthesis drawing on philosophy of science, philosophy of technology, media studies, and social epistemology. **Research results.** Techno-epistemology is established as an independent direction within contemporary philosophy of science that integrates individual, social, and technological dimensions of cognition, replacing the classical justification–truth–belief triad. Technological knowledge is distinguished from scientific knowledge by a normative component evaluated not by truth but by effectiveness. New media are shown to function as constitutive factors of cognitive processes that construct, rather than reflect, media reality through algorithmic selection, personalised news feeds, and generated content. The connection between techno-epistemological analysis of new media and the philosophy of data and information is outlined as a productive direction for further research. **Conclusions.** Techno-epistemology is establishing itself as an independent branch of contemporary philosophy of science, integrating the individual, social, and technological dimensions of cognition, while new media act not as neutral channels but as agents in the construction of knowledge through algorithmic and platform-based mechanisms. At the same time, digital transformation drives a shift toward a process-oriented, open nature of knowledge and necessitates the development of new methodological approaches to analysing the interaction between technologies, media, and audiences, where techno-epistemology can perform a reflective function.

Keywords: techno-epistemology, philosophy of science, new media, digital era, knowledge, philosophy of technology, information, digital transformation, media reality, reliability of knowledge, algorithmic selection.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21266>

УДК 101.1:321.01:316.77(045)

ПУБЛІЧНА СФЕРА ПОЛІТИКИ: ФІЛОСОФСЬКІ КОНОТАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Олексій Третяк

Державний університет «Київський авіаційний інститут»
oleksii.tretiak@npp.kai.edu.ua | <https://orcid.org/0000-0003-2536-0611>

Анотація. Статтю присвячено філософському осмисленню публічної сфери політики в умовах цифрової трансформації суспільства. Метою дослідження є виявлення змісту філософських конотацій публічної сфери політики та визначення особливостей її функціонування в цифровому комунікативному середовищі. Проаналізовано вплив платформної комунікації, вірусного й афективного контенту, а також нових форм мережевої громадсько-політичної участі на трансформацію демократичної публічності. Розкрито значення переосмислення співвідношення публічності та приватності в умовах капіталізму даних і технократичного управління цифровими платформами. Встановлено, що цифрові мас-медіа трансформують класичний структурний вимір публічної сфери, перетворюючись на автономних суб'єктів конструювання смислів. Обґрунтовано, що сучасна публічна сфера політики формується як нелінійний мережевий простір політичного дискурсу, аргументації та комунікації, функціонування якого потребує нових теоретико-методологічних підходів до осмислення цифрового громадянського суспільства. Зроблено висновок про зростання значення філософського аналізу публічної сфери політики як чинника підтримки демократичних практик у цифрову добу.

Ключові слова: публічна сфера політики, аргументативна спроможність, цифровізація, суб'єкти публічної комунікації, етика дискурсу.

Вступ

Поняття публічної сфери має міждисциплінарний зміст та пов'язує фундаментальні аспекти комунікування в дискурсивно-етичній та аргументативно-процедурних перспективах. Процеси цифрової трансформації суспільства визначають актуальність осмислення «програма» контексту розвитку, в якому модус буття публічного спікера набуває загальноуніверсального характеру.

Існування специфічного предметно-орієнтованого політичного локусу публічної сфери демонструється на основі тематизації політичних обговорень, колегіального ухвалення політичних рішень та дискурсивної легітимації політичних візій. Інструментальний характер цифровізації визначає необхідність оцінки евристичного змісту публічної сфери політики.

На метатеоретичному рівні розробка цього концепту створює підґрунтя для розв'язання такого дослідно-проблемного блоку, як самодостатність «людини політичної» за цифрової доби. Це особливо актуально в умовах політичного застосування штучного інтелекту. Також набуває розголосу проблема політичного авторства в публічних виступах, а також постмодерний зміст класичних та новітніх політико-ідеологічних систем.

Публічна сфера політики пов'язує ліво-ліберальний та право-консервативний ідейні контексти політичного самовираза громадян та лідерів. Ґрунтуючись на класичних положеннях комунікативної практичної філософії, з'являється можливість ідентифікувати межі раціональності аргументативного дискурсу з політичних питань та інституалізованого владного дискурсу з управління суспільством. Філософські конотації публічної сфери політики дають змогу окреслити перспективи політичного самовираза та існування політичної публіки як такої: між смисловими полюсами цифрового кіберпанку та новітніми візіями метамодерну.

Низка зарубіжних науковців розкривають структурні елементи публічної комунікативної активності в актуальних предметних вимірах. Зокрема, Е. Бове демонструє гендерний розрив у відвідуваності політичних дискусійних груп (Beauvais 2020). К. Классен аналізує підтримку демократії Демократична підтримка як термостатична думка (Claassen 2020). Дж. К. Коррейя вивчає альтернативні цифрові платформи та оновлення публічної сфери на основі рішень та демократичного управління партисипаторними інфраструктурами (Correia 2026). Р. Доренспліт пов'язує критичну налаштованість громадян, демократична підтримка та задоволення в африканських демократіях